

การพัฒนาสื่ออินโฟกราฟิก (Infographic) ด้วยการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน
เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในปัญหาไฟป่าและหมอกควัน
Development of Infographic Media by using Participatory Communication
Processes at a Community for the Perception, Understanding and Awareness
of Forest Fires and Smog Problems among People at Doi Phu Kai, Bandu,
Mueang Chiang Rai Province

จิราพร ขุนศรี¹

Jiraporn Khunsri

Article History

Received: 2020-11-16

Revised: 2021-02-02

Accepted: 2022-03-22

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาสื่ออินโฟกราฟิกในการเป็นสื่อเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในปัญหาไฟป่าและหมอกควัน ด้วยกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชาวชุมชนบ้านดอยปู่ไข่ ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ให้ข้อมูล การเลือกตัวแทนในการให้ข้อมูล การออกแบบเนื้อหาสื่อ และการเผยแพร่สื่อ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และการสนทนากลุ่ม

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสื่ออินโฟกราฟิก ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมใน 3 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นตอนก่อนการผลิต ได้แก่ การวางแผนจัดทำโครงการผลิตสื่อ การกำหนดประเด็นการสื่อสาร การกำหนดวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร และการกำหนดเนื้อหาสื่อ 2) ขั้นตอนระหว่างการผลิต ได้แก่ การพัฒนาเนื้อหา รูปภาพ ข้อความ การสื่ออารมณ์ และการใช้โทนสี และ 3) ขั้นตอนหลังการผลิต ได้แก่ ประเมินผลและการเผยแพร่สื่อ โดยสื่อทำให้เกิดความรู้ด้านผลกระทบและพิษภัยต่อสุขภาพ ความเข้าใจในเรื่องผลกระทบต่อชุมชนและการทำงานของอาสาสมัครชุมชน และทำให้ตระหนักถึงการช่วยรักษาสีเขียวมากขึ้น

คำสำคัญ: สื่ออินโฟกราฟิก การมีส่วนร่วมของชุมชน ไฟป่าและหมอกควัน

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชานิเทศศาสตร์ (การสื่อสารสื่อใหม่) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Asst. Prof., Communication Arts (New Media), Faculty of Management Science, Chiang Rai Rajabhat University

E-mail: Jiraporn.khu@crju.ac.th*Corresponding author

Abstract

The research aimed to study the process of Infographic Media production by examining communal participatory communication processes for perception, understanding and awareness of forest fires and smog problems among people at Doi Phu Kai Community, Tambon Bandu, Amphur Mueang, Chiang Rai Province. This research's participatory action research tools included participant observation, informal in-depth interviews, and formal and informal focus groups.

The results of the research showed that the participatory communication of infographic media production had 3 processes 1) pre-production which consisted of planning, creating media projects, and setting agendas, objectives, and content, 2) production which consisted of developing content, pictures, wording, mood emotional tone and 3) post-production which consisted of evaluation and distribution.

The infographic media creates perception of health effects and hazards. An understanding of the impact of the community and the work of community volunteers can make people in the community aware of way to help protect the environment.

Keywords: Infographic Media, Community Participation Communication, Forest Fires and Smog

บทนำ

จากสถานการณ์ปัญหาไฟป่าและหมอกควันของจังหวัดเชียงราย ซึ่งเกิดขึ้นช่วงกุมภาพันธ์ถึงเมษายนของทุกปี พบว่ามีระดับความรุนแรงเพิ่มขึ้น ข้อมูลสถิติจุดความร้อนจากไฟป่าที่เกิดขึ้นทั้งในพื้นที่จังหวัดเชียงราย พบว่า มีจุดความร้อนช่วงห้ามเผาปี 2562 (ช่วง 15 กุมภาพันธ์- 15 เมษายน 2562) จำนวน 844 จุด มากกว่าช่วงห้ามเผาปี 2561 (ช่วง 17 กุมภาพันธ์ – 17 เมษายน 2561) ถึง 49 เท่า (เอกสารประกอบการประชุมของจังหวัดเรื่องการวิเคราะห์ศักยภาพของจังหวัดเชียงราย ปี พ.ศ. 2562) และหลังจากช่วงห้ามเผายังพบจุดความร้อนที่เพิ่มขึ้น โดยจังหวัดเชียงรายมีจำนวนมากที่สุดเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นในภาคเหนือ สถานการณ์ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อประชาชน ทั้งด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ความมั่นคง จากแนวทางในการบริหารจัดการที่ผ่านมาพบว่า การขับเคลื่อนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าของภาครัฐ เป็นเพียงมาตรการระยะสั้น ขาดมาตรการเชิงรุก และไม่มีความต่อเนื่องในการปฏิบัติงานตามแผน ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร และที่สำคัญคือปัญหาด้านการสื่อสาร ที่พบว่าประชาชนในระดับ

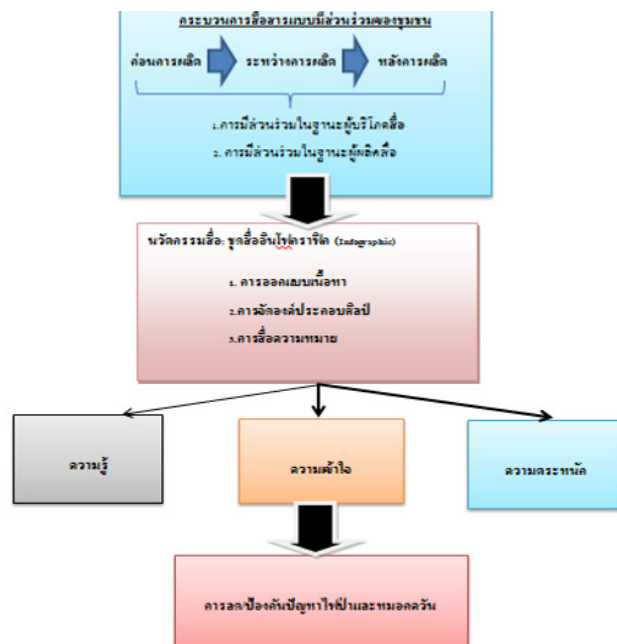
ชุมชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจและความตระหนักว่าเป็นหน้าที่ของทุกคน รวมทั้งขาดการสนับสนุนเพื่อเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แบบง่ายๆ ให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้และเข้าใจ รวมถึงสื่อประชาสัมพันธ์ ที่ยังดำเนินการไม่ทั่วถึงในการให้ความรู้เรื่องอันตรายของฝุ่นควัน PM2.5 ความตระหนักในการดูแลสุขภาพของประชาชน และการแจ้งเตือนความอันตรายของระดับฝุ่นควัน โดยการแก้ปัญหาควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนปฏิบัติการ และการสื่อสารให้เข้าใจกันมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ด้านการสื่อสารชุมชน ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการช่วยแก้ไขปัญหามีการผลิตสื่อที่มีประสิทธิภาพและเข้าถึง สำหรับให้ความรู้และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการไฟป่า การดูแลสุขภาพของตนเองและการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหารวมถึงการสร้างค่านิยมเชิงบวกต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคนในชุมชน ที่เป็นเจ้าของพื้นที่

ชุมชนบ้านดอยปู่ ต.บ้านดู่ อ.เมือง จ.เชียงราย อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก พื้นที่รอยต่อระหว่างป่าดอยนางแล และป่าดอยยาว ต.นางแล อ.เมือง จ.เชียงราย ประสบปัญหาไฟป่าเกิดขึ้นเป็นประจำ สร้างความวิตกกังวลในชุมชนและใกล้เคียง เป็นอย่างมาก รวมทั้งยังสร้างความเสียหายให้

แก่ป่าในพื้นที่ชุมชน ขณะเดียวกันก็ได้สร้างมลพิษทางอากาศแผ่กระจายปกคลุมไปทั่วพื้นที่บริเวณในตัวเมือง ซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชน จะเห็นได้ว่า ชุมชนดอยปู่ จัดเป็นพื้นที่เสี่ยงที่เกิดไฟฟ้า ซึ่งเป็นที่มาของการเกิดปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันอย่างต่อเนื่อง โดยคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นชาตพันธุ์ ยิงชาด ความรู้ ความเข้าใจ และความรู้สึกมีส่วนร่วมดูแลรักษาป่าของชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจการผลิตสื่อที่มีประสิทธิภาพและเข้าถึงชุมชน โดยใช้กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อ ซึ่งได้เลือกผลิตสื่ออินโฟกราฟิก เนื่องจากเป็นสื่อที่สามารถนำเสนอเนื้อหา สาร หรือข้อมูล ผ่านรูปแบบภาพหรือกราฟิกที่เข้าใจง่าย การทำข้อมูลที่มีความซับซ้อนให้เข้าใจง่าย ทั้งข้อมูลด้านตัวเลข สถิติ และเนื้อหาที่ต้องการสื่อในประเด็นเรื่องปัญหาฯ ดังนั้นสื่ออินโฟกราฟิกจึงเหมาะสมในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่ายและสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจพัฒนาสื่ออินโฟกราฟิกเป็นสื่อในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในปัญหาไฟฟ้าและหมอกควัน โดยใช้กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เป็นสื่อของชุมชน โดยคนในชุมชน เป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพในการแก้ไข ปัญหาและพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ภาพที่ 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาสื่ออินโฟกราฟิก ด้วยกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ดอยปู่ ต.บ้านดู่ อ.เมือง จ.เชียงราย
2. เพื่อผลิตสื่ออินโฟกราฟิกในการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันของชุมชนดอยปู่ ต.บ้านดู่ อ.เมือง จ.เชียงราย

นิยามศัพท์เฉพาะ

สื่ออินโฟกราฟิก (Infographic) หมายถึง สื่อที่มีการจัดทำด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์กราฟิก ใช้แสดงผลของข้อมูลหรือความรู้โดยภาพและข้อความที่เกี่ยวข้องกับไฟฟ้าและหมอกควันที่อ่าน/เห็นแล้วเข้าใจได้ง่าย และโน้มน้าวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการสื่อสารที่เน้นให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม/มีบทบาทในการวางแผนการผลิตสื่อ หรือ การผลิตสื่อ หรือ การนำแนวทางที่สื่อเสนอแนะไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ในประเด็นปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันของคนในชุมชนบ้านดอยปู่และ

4 | วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร

แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication)

การสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนา และในกระบวนการสร้างสรรค์การมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านรูปแบบการสื่อสารที่เรียกว่า “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม” (Participatory Communication) (กรณีการ เพิ่งปรางค์ และ กาญจนา แก้วเทพ, 2548) ได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่อง “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม” นั้นมีอยู่ 2 นัยยะ คือ 1) หมายถึง การใช้การสื่อสารประเภทต่าง ๆ เป็นหนทางหรือเป็นเครื่องมือนำไปสู่การมีส่วนร่วมในชีวิตสาธารณะ หรือ 2) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในตัวการสื่อสารเอง โดยรูปแบบของการเข้าถึงการสื่อสารนั้นมีอยู่ 3 รูปแบบ คือ 2.1 การเข้าถึงในฐานะผู้บริโภค หมายถึง การที่บุคคลมีโอกาใช้สื่อในฐานะ “ผู้รับสาร/ผู้ดู/ผู้ชม/ผู้อ่าน” โดยสามารถที่จะเลือกบริโภคสื่อได้จากรูปแบบที่หลากหลายและมีช่องทางในการสะท้อนปฏิกิริยาของตนสู่ผู้ผลิต ที่เรียกว่าเป็น “ผู้รับสารที่เอากการเอางาน” (Active Audience) 2.2 การเข้าถึงสื่อในฐานะผู้ผลิต หมายถึง การที่บุคคลมีโอกาเข้าร่วมเชิงกระบวนการผลิต เช่น การเข้าร่วมเป็นแหล่งข่าว การมีส่วนร่วมในการเลือกประเด็นนำเสนอ เป็นต้น และ 2.3 การเข้าถึงสื่อในฐานะผู้บริหารสื่อ หมายถึง การที่บุคคลได้มีส่วนเกี่ยวกับระบบการตัดสินใจต่าง ๆ ในองค์กรสื่อ เช่น การกำหนดเนื้อหา และรูปแบบที่เหมาะสม การกำหนดช่วงเวลา การวางระบบบริหารงาน/ระบบงบประมาณ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนงานและนโยบายต่าง ๆ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบด้วยภารกิจสำคัญ 5 ประการ (ปาริชาติ สถาปิตานนท์และคณะ, 2549) ประกอบด้วย 1.การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน อันได้แก่ การที่ประชาชนมีบทบาทในกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหาและการกำหนดลำดับความสำคัญของปัญหา การกำหนดเป้าหมายและแนวทางในการดำเนินงานกำหนดแนวทางในการติดตามและประเมินโครงการ 2.การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม อันได้แก่ สนับสนุนด้านทรัพยากรต่าง ๆ และการประสานความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ 3. การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ อันได้แก่ การนำกิจกรรมต่าง ๆ มาใช้ให้เป็นประโยชน์โดยเฉพาะในด้าน

การเพิ่มระดับการพึ่งพาตนเองและการควบคุมทางสังคม 4. การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ ได้แก่การแจกจ่ายประโยชน์ต่าง ๆ ในการพัฒนาอย่างยุติธรรม และ 5.การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ได้แก่การให้ประชาชนได้รับทราบถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคเพื่อหาทางรู้ร่วมกันแก้ไขในลำดับต่อไป

สื่ออินโฟกราฟิก (Infographic) เป็นสื่อที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้แสดงผลของข้อมูลหรือความรู้โดยภาพที่อ่านและเข้าใจง่าย นิยมใช้สำหรับข้อมูลที่มีความซับซ้อน ตัวอย่างเช่น ป้ายแผนที่ งานวิจัย โดยอินโฟกราฟิกนี้ยังคงนิยมใช้ในสายงานด้านวิทยาการคอมพิวเตอร์ คณิตศาสตร์ สถิติศาสตร์ เพื่อให้เห็นถึงข้อมูลที่ซับซ้อนให้ง่ายขึ้น ปัจจุบันอินโฟ-กราฟิกปรากฏตามสื่อ ตามป้ายสาธารณะ หรือแม้แต่คู่มือการใช้งานในหลายอย่าง ซึ่งแสดงในลักษณะของตัวอักษร หรือสัญลักษณ์ ตัวอย่างที่มักเห็นได้บ่อยเช่น แผนที่รถไฟฟ้า แผนที่อาคาร แผนที่ภาพการพยากรณ์อากาศ และข้อมูลทางด้านสถิติ ที่ปรากฏตามสื่อสาธารณะ รวมถึงการแสดงผลของข้อมูล โดยใช้งานเครื่องมือต่าง ๆ เช่น แผนภูมิแท่ง แผนภูมิวงกลม ตารางที่ใช้สรุปข้อมูลทางสถิติ โดยแถมส่วนใหญ่จะใช้แสดงถึงการทำงานของงานที่เป็นระบบ นอกจากนั้น ส่วนประกอบหลักของสื่ออินโฟกราฟิกคือเนื้อหาที่เป็นข้อมูล สารสนเทศ หรือ ความรู้ ที่ถูกนำมาแสดงผลในลักษณะของงานกราฟิก เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจ ผู้วิจัยได้เลือกพัฒนารูปแบบเนื้อหาสื่อประเภท อินโฟกราฟิกโดยใช้กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นแนวทางการพัฒนาสื่อในประเด็นปัญหาไฟป่าและหมอกควัน เพื่อให้คนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม และเกิดความรู้ ความเข้าใจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการร่วมป้องกันปัญหาไฟป่าและหมอกควัน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูล 4 วิธีได้แก่ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และการวิเคราะห์เนื้อหา ได้แก่ การวิเคราะห์ตัวบทและเนื้อหาวันัตกรรมสื่ออินโฟกราฟิกในด้านต่างๆ อาทิ เนื้อหา องค์ประกอบศิลป์ การสื่อความหมาย

การตีความ ฯลฯ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือคนในชุมชนบ้านดอยปู่ไข่ และใกล้เคียง โดยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง และการบอกต่อจากคนชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครดับไฟป่าและมีจิตอาสา และคนในชุมชน จำนวน 60 คน

ผลการศึกษา

ผลการศึกษา ทำให้พบการมีส่วนร่วมตามกระบวนการผลิตสื่ออินโฟกราฟิก ได้ดังนี้
ขั้นตอนที่ 1 ก่อนการผลิตสื่อ (Pre-production)

ตารางที่ 1
ขั้นตอนก่อนการผลิตสื่อ (Pre-production)

ประเด็นปัญหา	วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร
ประเด็นที่ 1 ผลเสียที่เกิดขึ้นในชุมชน	1.เพื่อให้ข้อมูล ข่าวดสาร ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับไฟป่าและหมอกควัน ที่ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน และให้เห็นถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นแก่ชุมชน
ประเด็นที่ 2 ข้อเสนอทางเลือกในการป้องกันและแก้ไขปัญหของชุมชน	2.เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและวิถีชีวิต
ประเด็นที่ 3 บทบาทของคนในชุมชนต่อปัญหา	3.เพื่อรณรงค์ให้ช่วยและกำลังใจอาสาสมัครดับไฟของชุมชน
ประเด็นที่ 4 การเสนอทางเลือกให้ลูกหลาน	4.เพื่อย้ำเตือนให้ตระหนักถึงพิษภัยของผลกระทบที่มาจากหมอกควัน
ประเด็นที่ 5 รูปแบบการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจและความตระหนักในปัญหา	5.เพื่อนำเสนอปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นผลจากปัญหาไฟป่าและหมอกควัน 6.เพื่อนำเสนอผลการวิจัยด้านไฟป่าและหมอกควัน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นการมีส่วนร่วมโดยคน 3 กลุ่ม คือ ผู้นำชุมชน คนในชุมชน และทีมนักวิจัย โดยร่วมวางแผนและเสนอแนวคิดเนื้อหาสื่อที่จะผลิต การร่วมเก็บข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล
ขั้นตอนที่ 2 ขั้นระหว่างการผลิตสื่อ หลังจากที่ได้ประเด็นและวัตถุประสงค์ของการจัดทำสื่อแล้ว ได้นำข้อมูลมา

ออกแบบสื่ออินโฟกราฟิก โดยได้ร่วมออกแบบสื่อทั้งเนื้อหาสื่อ ข้อความรูปภาพ และการสื่อความหมาย
ขั้นหลังการผลิตสื่อ การสนทนากลุ่มเพื่อร่วมติดตามและประเมินสื่อ ก่อนนำไปเผยแพร่ โดยมีการประเมินทั้งรูปแบบเนื้อหา การสื่อความหมาย และองค์ประกอบศิลป์ แล้วนำมาปรับปรุงนำไปใช้ประโยชน์ได้แท้จริง

6 | วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร

ตารางที่ 2

สรุปผลการประเมินสื่อ

วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร/สื่อ	ผลการประเมินสื่อ
วัตถุประสงค์ 1 เพื่อให้ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับไฟฟ้าและหมอกควัน ที่ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน 1.1 ความรู้เกี่ยวกับสถิติของค่า PM.2.5 ในพื้นที่ในช่วงฤดูกาลเผา 1.2 สถานการณ์ในพื้นที่ 7 วันที่มีค่า P.M 2.5 สูงสุดในรอบปี 	จากภาพที่ 1.1 ทำให้เห็นเส้นการเผาและช่วงระยะเวลาที่เกิดการเผาชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยความแตกต่างของระดับสีทำให้เข้าใจว่าช่วงที่อันตรายที่สุดคือสีแดงเกิดขึ้นช่วงไหนบ้าง และเห็นช่วงเวลาที่มีการขึ้นๆลงๆ ซึ่งระดับสีช่วยให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น และภาพที่สื่อถึงคนดึงกราฟลงมาก็ทำให้เห็นภาพว่าต้องมีการช่วยกันทำให้ค่า P.M 2.5 ลดลง โดยส่วนใหญ่เห็นว่าภาพชัดเจนเข้าใจง่าย 1.2 ภาพแสดงเข้าใจภาพรวมของทั้งจังหวัดว่าช่วง 7 วันที่มีความน่ากลัวจากอากาศเป็นพิษ ทำให้ได้ความรู้มากขึ้น แต่ควรขยายให้อ่านง่ายยิ่งขึ้น และควรปรับสีให้สว่างขึ้น
วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและวิถีชีวิต 2.1 ประโยชน์ของการไม่เผาที่จะเกิดขึ้นในชุมชน 2.2 คุณค่าทางจิตใจ/จิตวิญญาณที่ได้รับจากการไม่เผา 	2.1 แนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ควรนำเสนอในเชิงบวกเพิ่มมากขึ้น ที่ผ่านมานำเสนอแต่ความกลัวหรือผลเชิงลบ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดผลดีมีแต่จะซ้ำเติมกัน ซึ่งอาจเกิดการกระทำเชิงประชด ซึ่งการเปลี่ยนมานำเสนอประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับทำให้เห็นภาพทิศทางในการดำเนินชีวิตหรือการปฏิบัติตนชัดเจนขึ้น 2.2 การได้รับผลทางใจ ที่ส่งผลต่อความรู้สึกอบอุ่นและมีที่พึ่งทางใจของคนในชุมชนมีความสำคัญทำให้คนในชุมชนได้ถูกคิดและเกิดความเกรงกลัวต่อการกระทำที่ผิดต่อหลักความเชื่อทางศาสนา ซึ่งในชุมชนมีการนับถือทั้งพุทธ คริสต์ ผี (บรรพบุรุษ) ภาพที่ปรากฏในสื่อจะเป็นเครื่องช่วยย้ำเตือนสติก่อนลงมือทำได้เป็นอย่างดี
วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อรณรงค์ให้ขวัญและกำลังใจอาสาสมัครดับไฟของชุมชน 3.1 บทบาทหน้าที่ของคนในชุมชนในการช่วยเฝ้าระวังและดูแลรักษา 3.2 ขั้นตอนการดับไฟ 	3.1การนำเสนอภาพคนในชุมชนที่มีบทบาทในการช่วยดับไฟเป็นสิ่งที่คนในชุมชนต้องการให้เห็น ซึ่งการเป็นอาสาสมัครดับไฟป่าเป็นเรื่องที่น่าชื่นชมและนำไปสู่ที่เป็นอาสาสมัครเกิดความภาคภูมิใจ แต่อาจจะระบุเป็นชื่อหรือภาพให้ชัดเจนไปเลย 3.2 การมีสื่อที่เป็นภาพนำเสนอให้เห็นความยากลำบากหรือสิ่งที่อาสาสมัครต้องเจอเป็นเรื่องที่ควรให้คนในชุมชนและคนภายนอกได้รับรู้ โดยการนำเสนอเป็นขั้นตอนทำให้เข้าใจง่าย และควรเน้นเรื่องการทำงานร่วมกันเป็นทีมเพื่อให้เห็นภาพความสามัคคีและเป็นงานที่ต้องร่วมแรงร่วมใจกัน

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อช่วยย้าเตือนให้ตระหนักถึงพิษภัยของผลกระทบที่มาจากหมอกควัน 4.1 รูปปอดที่ได้รับสารพิษติดต่อกันเป็นเวลานาน ภาพอะนาโตมีร่างกายคนเมื่อสูด PM2.5 จากจุกกลางไปถึงปอดและพิษไปตกค้าง 4.2 รูปภาพผลเสียของอากาศที่เป็นพิษต่อร่างกายสุขภาพ ปอด มะเร็ง 4.3 พิษภัยจากการเผา 	4.1 เป็นภาพที่ทำให้รู้พิษภัยของการสูดควันพิษมากยิ่งขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่ไม่คาดคิดว่าจะส่งผลต่อร่างกายขนาดนี้ การมีภาพให้เห็นการเข้าสู่ร่างกายทำให้เกิดความกลัว 4.2 การนำเสนอผ่านภาพผู้ที่ได้รับสารพิษซึ่งเป็นภาพคนจริงทำให้เกิดความกลัวมากขึ้น และไม่อยากจะให้ลูกหลานเป็น
วัตถุประสงค์ข้อที่ 5 เพื่อนำเสนอปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นผลจากปัญหาไฟป่าและหมอกควัน - ผลเสียด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน 	- ภาพหมู่บ้านไฟล้อมรอบ แลดูแห้งแล้ง เห็นสัตว์ป่าล้มตาย โดนไฟคลอก ทำให้เห็นพิษภัยในวงกว้างยิ่งขึ้น แต่จะสะท้อนอารมณ์มากขึ้นถ้าเป็นภาพจริง - รูปภาพบรรยากาศดอยปู่ไข่ให้เหมือนคน/สิ่งมีชีวิตแล้วเจ็บปวดจากการโดนเผาทำลายให้ความรู้สึกเศร้า ทำให้นึกถึงบรรพบุรุษและไม่อยากให้เกิด แต่ภาพวิญญานที่ปรากฏในเปลวไฟควรชัดเจนกว่านี้
วัตถุประสงค์ข้อที่ 6 เพื่อนำเสนอผลการวิจัยด้านไฟป่าและหมอกควัน ภาพรวมการไฟป่าและการเผาของจังหวัดเชียงราย สถานการณ์ของอำเภอที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงของจังหวัดเชียงราย ความรู้และความตระหนักในสาเหตุของปัญหา ผลกระทบ และแนวทางแก้ไข 	จากภาพที่แสดงถึงผลการวิจัยทำให้เห็นข้อมูลที่เป็นตัวเลขชัดเจนขึ้น สามารถสร้างความน่าเชื่อถือในการเผยแพร่ ซึ่งนำมาเชื่อมโยงกับชุมชนได้ โดยเห็นว่าข้อมูลบางอย่างเกี่ยวข้องกับชุมชน เช่น กระบวนการสื่อสารที่พบว่าอาสาสมัครชุมชนมีความสำคัญ ซึ่งตรงกับชุมชนและเห็นด้วยที่เด็กหรือเยาวชน ควรมีบทบาทในการสื่อสารให้กับคนในชุมชน ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ในชุมชนดอยปู่ไข่ได้ ภาพแสดงแนวทางการสื่อสารตามกระบวนการสื่อสาร

อภิปรายผล

“การพัฒนาสื่อ แบบมีส่วนร่วม” เพื่อนำไปสู่ “การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง” สื่อเพื่อการพัฒนาเป็นบทบาทสำคัญในการสื่อสารเพื่อนำไปสู่แนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยสามารถสร้างความรู้ ความเข้าใจและความตระหนักให้แก่คนในชุมชนได้ การพัฒนาสื่ออินโฟกราฟิกมีลักษณะเด่นในการนำเสนอที่จริงมาเสนอให้น่าสนใจด้วยกราฟิกหรือรูปภาพที่เข้าใจง่าย ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย จึงเหมาะกับการวิจัยที่ต้องการนำเสนอเรื่องปัญหา ไฟป่าและหมอกควันให้ชุมชนเห็นถึงผลของพิษภัยที่ต้องเป็นข้อมูลที่สร้างความน่าเชื่อถือ ขณะเดียวกันต้องนำเสนอให้คนในชุมชนชาติพันธุ์ได้เข้าใจง่าย ให้เข้าใจถึงปัญหา สร้างจิตสำนึก และกระตุ้นให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภาวดี ฤกษ์เกษม และกิตติศักดิ์ ปลาทอง (2556) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการชุมชนในภาวะมหาอุทกภัย ปี 2554 ที่พบว่าปัจจัยที่นำมาสู่ ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่การติดต่อสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อที่ชุมชนเปิดรับ ทั้งนี้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นแนวทางหนึ่ง ที่ช่วยพัฒนาสื่อให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทชุมชนมากขึ้น เนื่องจากสามารถออกแบบสื่อให้นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ตรงกับแนวคิดของกรรณิการ์ เพ็งปรางค์ (2548) ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วม 2 นัยยะคือ นัยยะแรก หมายความว่า การใช้การสื่อสารประเภทต่าง ๆ เป็นหนทางหรือเป็นเครื่องมือไปสู่การมีส่วนร่วมในชีวิตสาธารณะ โดยในงานวิจัยนี้เป็นการสื่อสารผ่านสื่ออินโฟกราฟิกเรื่องไฟป่าและหมอกควันที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตคนในชุมชนทุกคน ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นสาธารณะและนัยยะที่สอง หมายความว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในตัวการสื่อสาร ซึ่งก็คือการให้บทบาทส่วนร่วมในการออกแบบเนื้อหาสาร รวมทั้งเป็นไปตามกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ตามที่ปาริชาติ สถาปิตานนท์(2549) ศึกษาไว้ ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน โดยการวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดเป้าหมายและการดำเนินงาน การกำหนดแนวทางในการติดตามและประเมินผล การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ ได้แก่ การนำสื่อมาใช้ให้เป็นประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ได้แก่การให้คนในชุมชนได้รับทราบถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคเพื่อหาทางร่วมกันแก้ไข สอดคล้อง

กับทิพย์สุดา ปานเกษม และพรพรรณ ประจักษ์เนตร (2016) ที่ศึกษาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในจังหวัดน่าน พบว่ากระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับสื่อที่ใช้สื่อสารกับคนในชุมชนที่มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น โดยกระบวนการผลิตสื่ออินโฟกราฟิกแบบมีส่วนร่วมมีหลักการ 3 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นตอนการผลิต ขั้นตอนระหว่างการผลิต และขั้นตอนหลังการผลิต เป็นไปตามหลักการผลิตสื่อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิษฐา หรุ่นเกษมและปรียา สมพฤกษ์ (2561) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสื่อเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชนของกลุ่มโฮมสเตย์บ้านจำรุง มหาวิทยาลัยบ้านนอก สภาองค์กรชุมชนตำบลเนินซ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ซึ่งเป็นพัฒนาสื่อแผนพับ พบว่าลักษณะการมีส่วนร่วมโดยการใช้เนื้อหาของชุมชน และการมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อ ทั้งขั้นตอนก่อน ระหว่างและหลังการพัฒนาสื่อ เห็นได้ว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมีความสำคัญในการสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งการมีส่วนร่วมโดยกระบวนการที่ช่วยเพิ่มศักยภาพให้คนในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑาพรรธ ผดุงชีวิต (2555) ที่ศึกษาเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อความสะดวกและยั่งยืน ซึ่งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมว่าเป็นทั้งเป้าหมายและเครื่องมือของการพัฒนาชุมชนการเสริมพลังให้อำนาจกับการสร้างและรับฟังเสียงแห่งประชาชน โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ รวมถึงการมีส่วนร่วมโดยเนื้อหาที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้สื่อของชุมชน ที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของกรรณิการ์ เวชชานูเคราะห์ และนิธิดา แสงสิงแก้ว (2556) ซึ่งศึกษาเรื่อง การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่ชุมชนคลองโค่น จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่ารูปแบบการสื่อสารในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ประกอบด้วย การร่วมรับรู้ปัญหา ร่วมคิด และร่วมปฏิบัติของชุมชน โดยการปลูกจิตสำนึกและให้ความรู้ให้กับชาวบ้านในชุมชนผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่าสื่ออินโฟกราฟิกเหมาะสมกับยุคสมัย นอกจากมีบทบาทหน้าที่ในการให้ข่าวสาร ให้การศึกษา โน้มน้าวใจ แล้ว ด้วยคุณลักษณะที่โดดเด่น สวยงาม ให้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เข้าใจง่าย ยังสามารถเผยแพร่ผ่านออนไลน์ได้ ทำให้เป็นสื่อกลางสร้างความภูมิใจ ให้คนในชุมชน ให้สังคมได้รับรู้ในสิ่งที่คนในชุมชนได้กระทำในวงกว้างขึ้น

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. สื่ออินโฟกราฟิกเป็นสื่อที่สอดคล้องกับยุคสมัย สามารถนำไปเผยแพร่ได้หลายช่องทาง เช่น ทางออนไลน์ และเป็นสื่อที่สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนได้หลายแบบ จึงเป็นสื่อทางเลือกที่ดีในการนำไปใช้ในชุมชน
2. การออกแบบสื่อในประเด็นไฟฟ้าและหมอกควันของชุมชน คนในชุมชนต้องการเนื้อหาในเชิงบวก และสร้างสรรค์มากกว่าเชิงลบ โดยต้องคำนึงถึงการใช้เนื้อหาให้เหมาะสมกับประเด็นที่น่าเสนอและบริบทของพื้นที่
3. การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาสื่ออินโฟกราฟิกทั้งเนื้อหาและรูปแบบที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านดอยปู่ไข่และใกล้เคียงเพื่อนำไปเผยแพร่ให้เกิดประสิทธิผลต่อคนในชุมชน ซึ่งเนื้อหาส่วนนี้อาจมีลักษณะเฉพาะตามบริบทของชุมชน ทั้งนี้อาจ

มีการพัฒนาเนื้อหาและเพิ่มช่องทางการเผยแพร่ผ่านสื่ออื่น ๆ ที่เข้าถึงชุมชนได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงที่เน้นการพัฒนาสื่อ ซึ่งการวิจัยครั้งต่อไปอาจมีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อสำรวจความคิดเห็นส่วนใหญ่ของคนในชุมชนต่อสื่อที่ได้เผยแพร่
2. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมที่เน้นการมีส่วนร่วมในการออกแบบเนื้อหา ในการวิจัยครั้งต่อไปอาจสร้างการมีส่วนร่วมโดยการให้คนในชุมชนได้เข้ามาเป็นนักวิจัยชุมชนร่วมกับทีมวิจัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้กระบวนการและเป็นการพัฒนางานด้านวิชาการให้คนในชุมชนด้วย

บรรณานุกรม

- การวิเคราะห์ศักยภาพของจังหวัดเชียงราย. (2562). เอกสารประกอบการประชุมของจังหวัดเรื่องการวิเคราะห์ศักยภาพของจังหวัดเชียงราย ปี พ.ศ. 2562.
- กรรณิการ์ เฟื่องปรารถ และกาญจนา แก้วเทพ. (2548). การมีส่วนร่วมในการสื่อสารจากแนวคิดสู่การปฏิบัติจริง. วารสารนิเทศศาสตร์, 23(3-4), 62-81.
- กรวรรณ เวชชานุเคราะห์ และนิธิดา แสงสิงแก้ว. (2556). การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนกรณีศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่ชุมชนคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาการตลาด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
- กุลธิดา ศรีสุวรรณ และรณิธร วสุรัตน์. (2558). การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชน อำเภอกะปง จังหวัดพังงา. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 11(3), 25-32.
- จุฑาพรรณ์ ผดุงชีวิต. (2555). การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อความสุขและยั่งยืน. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาการตลาด มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี].
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และคณะ. (2549). การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน : จากแนวคิดสู่ปฏิบัติการวิจัยในสังคมไทย. พิมพ์ลักษณ์.
- ทิพย์สุดา ปานเกษม และพรพรรณ ประจักษ์เนตร. (2559, 1 กรกฎาคม). การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในจังหวัดน่าน. [Paper presentation]. การประชุมสัมมนาวิชาการระดับชาติ ประจำปี 2559 คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.
- นิษฐา หุ่นเกษม และปรีชา สมพฤกษ์. (2561). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสื่อเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน. วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 13(1), 173-191.
- วิภาวี กฤษณะภูติ และกิตติศักดิ์ ปลาทอง. (2556). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการชุมชนในภาวะมหาอุทกภัยปี 2554: เรียนรู้ความสำเร็จจากชุมชนเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 30(2), 65-88.